

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

54-2

BRNO 2013

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 54

Vě umě 3

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Šárka Krupičková, Olga Lečbychová,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Executive Editor, Typography

Alice Del Maschio

Software
Software

Adobe InDesign CS5

Fotografie na obálce
Cover Photography

Kovový závěsek ve tvaru zvířete (viz obr. 5 na str. 136)
Metallic animal figurine pendant (see Fig. 5 on page 136)

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@arub.cz
Internet: <http://www.arub.cz/prehled-vyzkumu.html>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 805/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

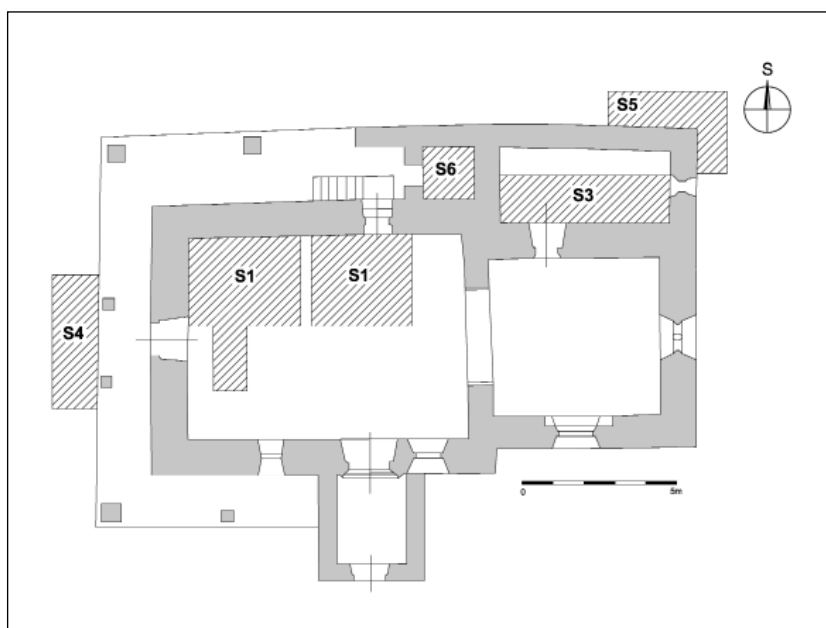
Vydáno v Brně roku 2013

Náklad 400 ks

Časopis je uveden na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2013 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

Obr. 102. Oslavany, Zámecká ulice. Řez příkopem a středověkou hradbou.
Abb. 102. Oslavany, Zámecká-Straße. Schnitt durch mittelalterliche Befestigung (Graben und Stadtmauer).

OPAVA (K. Ú. MALÉ HOŠTICE, OKR. OPAVA)

Městská část Pusté Jakartice, „U remízů“, parc. č. 828/1. Středověk, novověk, 1945. Povrchový průzkum, záchranný výzkum.

V měsíci březnu roku 2011 byl proveden záchranný výzkum na východním okraji remízu, jižně od opavské městské části Pusté Jakartice (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ostrava, akce č. 8/11). Výzkum byl vyvolán oznámením Policie ČR, že v těchto místech našli tzv. detektoráři kosterní pozůstatky vojáka z 2. světové války. Na základě toho zde byla provedena rekognoskace terénu a dokumentována nálezová situace. Archeologickou metodou se tak podařilo prozkoumat vykrádací šachticí narušený hrob a vypreparovat zbytek narušeného mužského skeletu, který náležel podle výstroje a výzbroje padlému německému vojákovvi. Identifikační známka ovšem nebyla zjištěna a spolu s ní byla pravděpodobně odcizena také opasková přezka. Povrchovým průzkumem v okolí hrobu bylo v ornici nalezeno několik železných a ocelových fragmentů součástí vozové techniky, zbytků explozivní munice a jeden nevybuchlý německý dělostřelecký projektil Sprenggranate ráže 105 mm s hlavovým nárazovým zapalovačem (odevzdán Pyrotechnické službě Policie ČR). Dále bylo nalezeno několik desítek novověkých keramických fragmentů nádob a okolo třiceti drobných střepů vrcholně středověké keramiky.

Pavel Malík

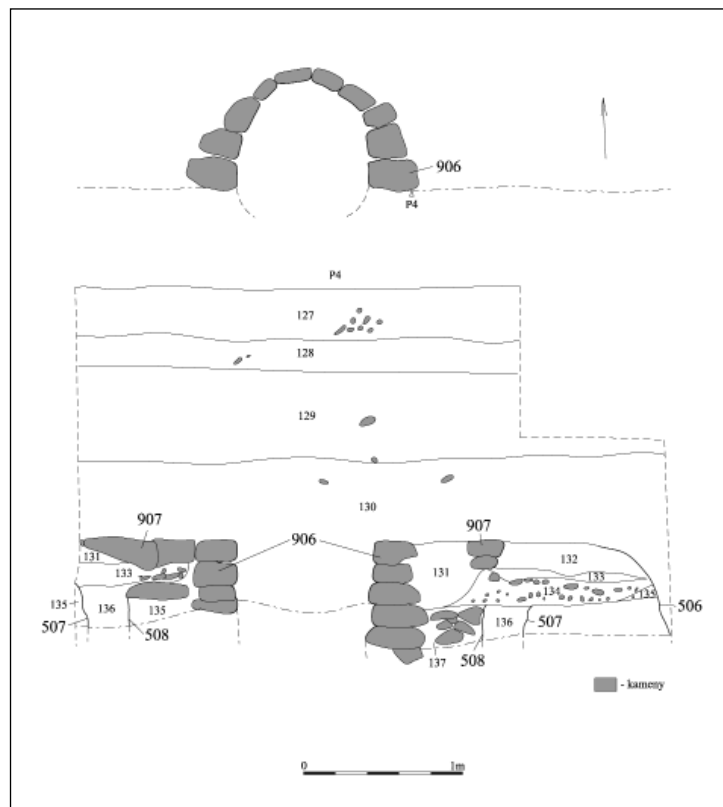
Resumé

Opava (Kat. Malé Hoštice, Bez. Opava), Stadtteil Pusté Jakartice, „U remízů“. Mittelalter, Neuzeit, 1945. Geländebegehung, Rettungsgrabung.

OSLAVANY (OKR. BRNO-VENKOV)

Ulice Novoveská, U zámku, Zámecká, bývalé JZD, Hybešova, Skalky, V hájku; parc. č. 2643/1, 2657, 4702, 571/1, 2053. Středověk, novověk. Město, klášter. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum provedený v Oslavanech přinesl během výstavby nové kanalizace v letech 2011–2012 spoustu nových poznatků. I když nebyly odkryty vesměs žádné plošné situace, sítě jednotlivých a průběžných řezů

Obr. 103. Oslavany. Zámecká ulice. Púdorys a profil studny.

Abb. 103. Oslavany. Zámecká-Straße. Grundriss und Profil des Brunnens.

byly získány hodnotné údaje, které informují o historickém vývoji města.

Na ulici Novoveské, západně od domu č. p. 33/42 (Hlavní), ležícího mezi ulicemi Kostelní a Hlavní, bylo rýhou protnuto zasypané suterénní zdivo zaniklého novověkého domu (č. p. 52), který původně zasahoval až do prostoru křižovatky cest Hlavní a Novoveské. Další situace, dokumentovaná na kontaktu ulice U Zámku a nám. Republiky, jen potvrzuje zjištění z minulých let, kdy jsou z tohoto prostoru uváděny halštatské nálezy u fary a školy. Dosud se však jednalo jen o pouhé obecné údaje, které byly nyní doplněny o nová stratigrafická pozorování a nález (skleněný korálek s očky), který umožňuje přesnější zařazení sídliště do období pozdního halštatu až časněho latěnu (6.–4. století př. n. l.). V těchto místech přešla následně rýha do prostoru, který byl porušen mohutnou terénní depresí, jež byla zasypaná novověkým materiálem – jednalo se evidentně o dnes již neexistující starý mlýnský náhon, který směřoval do ulice U zámku, kde stál mlýn (ulice Mlýnská) ještě v 18. století, jak nás o tom spravuje situace z 1. vojenského mapování Moravy (list č. 76).

Velmi zajímavá jsou zjištění, jež se váží na kanalizační rýhu směřující ulicí Zámeckou k bývalému JZD, které se rozkládalo na nábřeží Oslavy západně od zámku. Úsek nacházející se mezi vchodem do zámku a ulicemi U zámku a Mlýnská prořal středověká a novověká souvrství, která zaplňovala situace (zdíva, výkopy), jež je umožňují interpretovat jako zaniklý obranný příkop neznámé šířky a hloubky, nad nímž pravděpodobně stála ještě kamenná hradba (obr. 102). Tuto hradbu lze keramickými nálezy datovat rámcově do 14.–15. století. Realizaci předpokládaného opevnění, které bylo zachyceno na jihozápadním nároží zámku, přistavěného roku 1577 Kryštofem z Althanu ke klášteru, mohli uskutečnit např. páni z Pernštejna, kteří prováděli v letech 1471–1520 opravy kláštera (srv. Kuča 2000, 755). Opevněná část mohla původně souviset s plochou hospodářského a stavebního dvora, který náležel ke klášteru.

Z vrstev vyplňujících příkop byla získána kolekce zlomků terakotových kamnových kachlů (jednoho nádobkového a dalších obdélných, pocházejících z nástavce kamen, datovaných cca do 2. poloviny 15. století) a početné substrukce propálených maznicových stěn, které by mohly být dokladem požáru, jenž měl podle písemných údajů zachvátit klášter v době vlády Ludvíka Jagellonského po roce 1525 (srv. Foltýn a kol. 2005, 592).

Patrně dvě pásma příkopů byla doložena na dalších dvou dokumentovaných řezech, mezi kterými byla zachycena starší kamenná studna se složitým stavebním vývojem (obr. 103). Její polohu lze ve vrcholném středověku lokalizovat do západního předpolí klášterního dvora, kde se nacházel starším příkopem hrazený sídlištní areál. Studna byla využívána hlavně ve 13. a 14. století a zanikla nejspíše v průběhu 15. století, kdy byl kolem kláštera

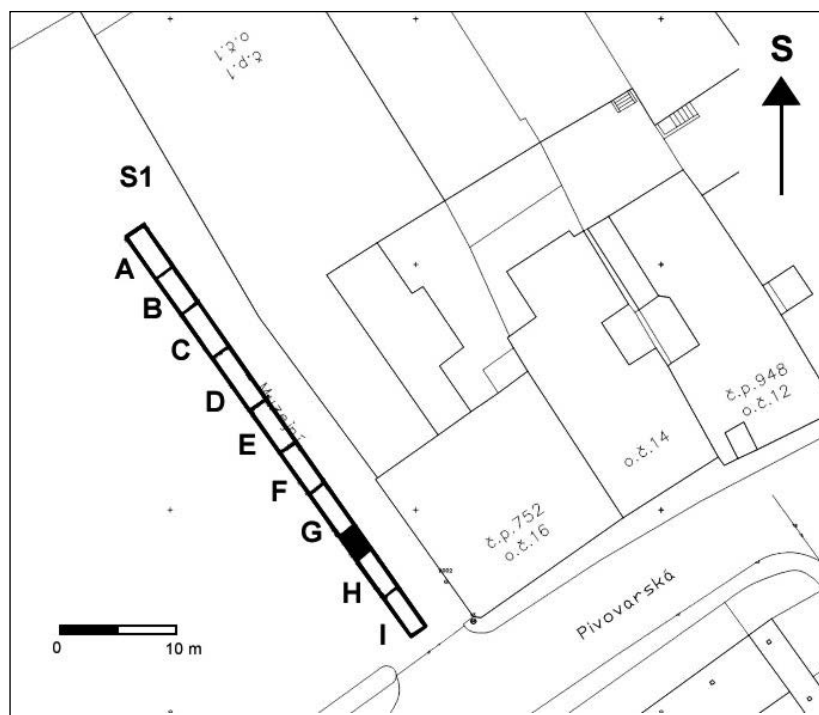
zřízen fortifikační systém, který ji vyčlenil z obou areálů. Zřízení studny navázalo nejspíše na osídlení z přelomu 12. a 13. století, které předcházelo zbudování dvorů a kláštera a bylo hospodářsko-výrobního rázu, o čemž referuje nález zahloubeného objektu s propáleným okrajem, který by mohl být podle ojedinělých nálezů kolomazi interpretován jako polní dehtařská pec. Pec zanikla patrně ještě v 13. století, kdy došlo k ukončení výstavby prvotního areálu kláštera a ke zbudování palisádového a příkopového hrazení plochy, která se nacházela mezi ohbím Oslavy a západním křídlem dnešního zámku. Sem lze nejspíše lokalizovat také osídlení předcházející stavbě kláštera s pozdější realizací hospodářského dvora, který však ještě nebyl součástí klášterního areálu, ale souvisel nejspíše se starším městečkem, založeným podle historických zpráv roku 1104 pod názvem Qlauane (srv. Kuča 2000, 752).

Depresi (příkop), kterou prošla rýha napříč, lze popsat jen velmi stručně, neboť dokumentována byla jen její okrajová část s palisádovým žlabem, jehož šíře činila 30 cm a hloubka překračovala 60 cm. Podle sklonu vnitřní stěny (cca 45 °) lze předpokládat, že deprese (příkop) měla šířku větší než 3 m, hloubku však nebylo možné pro nepřilíš velký dosah kanalizační rýhy a nástup spodní vody v hloubce 2,7 m stanovit. Příkopovitá deprese byla v minulosti krátce po svém vyhloubení zanášena zeminou, která poskytla nálezy keramiky ze 13.–15. století. Na jejím západním okraji, byl zhruba v polovině 15. století postaven suterén větší podsklepené kamenné stavby, o jejímž rozsahu ani významu nic bližšího nevíme, pouze to, že se její základ zahloubil do výplně vrcholně středověkého objektu a porušil vrstvy ze 14. až 15. století. Kamenná stavba respektovala velkou terénní depresí, zaplněnou vrstvami obsahujícími zlomky keramiky z 15.–17. století, která svou pozicí navázala na starší depresí (příkop) popsanou výše. Díky opakující se pozici, značným rozměrům a hloubce se lze domnívat, že se mohlo jednat opět o relikt příkopu, který v 15. století navázal na starší, v té době již značně zanesenou fortifikaci. Důvodem jeho obnovy mohla být např. katastrofická povodeň, nebo válečné události, které postihly klášter na počátku 15. století (Merta 2003, zde další literatura). Příkop tedy s velkou pravděpodobností obklopoval areál dosud neznámého hospodářského dvora nebo městečka. Na jeho místě bylo později za socialismu zřízeno ve zbytcích historických budov JZD. Později byly na okraji příkopu zbudovány cesty, které následovaly po zániku kamenné stavby stojící na vnitřní hraně příkopu (jeden propálený horizont v zásypu naznačuje jeho zánik požárem); lze je klást do cca 16.–17. století.

Další zaniklou kamennou stavbu se podařilo zaznamenat na ulici Zámecké na podélných profilech P6 a P7, které dokazují, že zde stála velká nepodsklepená halová budova s vnitřními omítnutými stěnami, která zanikla ještě před zbudováním cesty respektující dnešní ulici v 19. století. Objekt byl založen evidentně v 17. nebo 18. století. Dokládají to situace z 1. vojenského mapování (list č.

Obr. 104. Ostrava, Muzejní ulice. Umístění sondy v rámci současné zástavby s vyznačením jednotlivých sektorů (černý prostor porušen kanalizací).

Abb. 104. Ostrava, Muzejni-Straße. Bezeichnung des Grabungsschnittes im Raum der gegenwärtigen Verbauung mit Bezeichnung der einzelnen Sektoren (schwarz-markiert ist Störung von Kanalisation).

76), které proběhlo na Moravě v letech 1764–1783, kdy tato cesta ještě neexistovala. Na mapách 2. vojenského mapování (list W_10_I) z let 1836–1852 ji však již bezpečně nacházíme. S budovou souvisel nepochybně také nefunkční tah cihelné kanálové štoly, jež směřovala ke korytu nedaleké řeky Oslavy. V areálu bývalého JZD byla dále zachycena stará cihelná jímka s přítokovým kanálem ze směru, ve kterém se dosud nachází relikv stavitby stojící východně za marketem na ulici Mlýnská č. p. 15, jenž je srovnatelný se situací na mapě stabilního katastru z roku 1825 (srv. např. Kuča 2000, 753).

Na ulici Hybešova byl před domem č. p. 25 zachycen profil s fluvialními sedimenty Ketkovického potoka nebo Oslavy. Jedna z vrstev poskytla nálezy keramiky, která se hlásí k přelomu 14. a 15. století. Mohlo by se jednat o důkaz osídlení středověkého předměstí Oslavan. Pro omezený plošný rozsah rýhy však nelze vlastní charakter osídlení blíže specifikovat.

Na ulici V Hájku u domu č. p. 845/20 byl při ražbě šachty zachycen okraj mohutného hlubokého výkopu, který je podle místních občanů možné spojit s budováním starší kanalizace z 50. let minulého století. Není však vyloučeno, že se mohlo jednat také o pozůstatek hornické činnosti z období počátků ražby úvodních děl (2. polovina 18. století) při výchozech uhelných slojí, což by mohly potvrzovat nálezy kamenného uhlí v zásypu objektu.

Petr Kos

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.

Kuča, K. 2000: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku IV. díl, Ml-Pan*. Praha: Libri.

Merta, D. 2003: Oslavany (okr. Brno-venkov). Klášter cisterciáček Vallis sanctae Mariae. *Přehled výzkumů* 44, 270.

Resumé

Oslavany (Bez. Brno-venkov), Novoveská-, U Zámku-, Zámecká-, Hybešova-, Skalky- und V Hájku-Straßen, ehemalige landwirtschaftliche Genossenschaft; Parz. Nr. 2643/1, 2657, 4702, 571/1, 2053. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kloster. Rettungsgrabung.

OSLAVANY (K. Ú. PADOCHOV, OKR. BRNO-VENKOV)

„Silnice na Ivančice“, důl Františka, ulice U mlýnka; parc. č. 586/1, 404/1, 4752/1. Středověk, novověk. Vesnice. Záchraný výzkum.

V letech 2011–2012 proběhlo v Padochově budování nové kanalizace. Severo-severovýchodně od domu č. p. 174 se podařilo na protilehlé straně silnice zachytit pozůstatky kvádrového zdiva, které lze rámcově zařadit do 19.–20. století a spojit je s mostkem/propustkem dešťové stoky, která podtékala původní prašnou cestu pravděpodobně ve směru sever – jih. Podobný poznatek plyne rovněž ze situace zachycené rýhou u hlavního vjezdu do areálu bývalého dolu Františka (dnešní pivovar), kde bylo dokumentováno masivní kvádrové zdivo bývalého mostku, pod nímž protékala strouha jihovýchodně – severozápadním směrem. Rýha doložila také kamennou obezdívku koryta obecní strouhy. V okolí dolu Františka byla fotograficky dokumentována souvrství související s provozem dolu do roku 1848. Rýha procházející středem obce doložila existenci zasypaného hlubokého úvo-